

Kurs logiki: lekcja 19. Istota definicji: definicja klasyczna

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Laertios Diogenes, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, t. VI, tłum. I. Krońska, B. Kupis, K. Leśniak, W. Olszewski, Warszawa 1982.
- Ziemiński Zygmunt, *Logika praktyczna*, Warszawa 1998.
- Cytat za: sjp.pwn.pl

Kurs logiki: lekcja 19. Istota definicji: definicja klasyczna

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jeśli się ktoś z nami nie zgadza, to albo dlatego, że ma inne zdanie niż my, albo dlatego, że nas nie rozumie. W pierwszym przypadku zazwyczaj staramy się go przekonać na drodze argumentacji, w drugim wypadku staramy się wyjaśnić, co mamy na myśli zaczynając zazwyczaj od wyjaśnienia używanych przez nas wyrażen. Język potoczny zawiera wiele wyrażen nieostrych, wieloznacznych albo w ogóle brak w nim pojęć, które pozwoliłyby precyzyjnie wyjaśnić, co mamy na myśli. W takim przypadku potrzebujemy narzędzia w postaci definicji. Jeśli jednak źle go użyjemy, możemy jedynie pogorszyć sprawę, a więc pogłębić niezrozumienie. Warto więc dobrze opanować umiejętność definiowania. Zaczniemy od przedstawienia definicji w znaczeniu klasycznym.

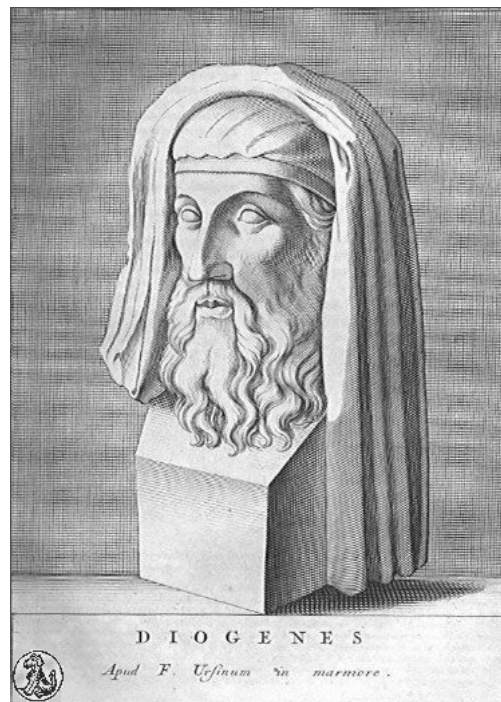
Twoje cele

- Poznasz definicję w jej klasycznej postaci.
- Poćwiczysz rozpoznawanie i układanie takich definicji.
- Włączysz się w filozoficzną debatę na temat ograniczeń stosowania definicji w sporze i dociekaniu filozoficznym.

Figiel Diogenesa z Synopy

Diogenes z Synopy żył w IV p.n.e., był antycznym filozofem, jednym z najbardziej znanych przedstawicieli szkoły cynickiej. Znany był zwłaszcza z tego, że zamiast argumentu i dowodu wołał używać czegoś, co dzisiaj należałoby określić mianem performansu, czyli angażowaniu widza w sposób, który naprowadza go na określone doświadczenia czy przekonania. Zamiast dowodzić, Diogenes demonstrował różne działania, bardzo często kontrowersyjne, a nawet obsceniczne.

Zdarzyło się raz pewnego, że Platon obwieścił nową definicję człowieka, na co w typowy dla siebie sposób zareagował Diogenes z Synopy. Jak czytamy w relacji Diogenesa Laertiosa:

Diogenes z Synopy zasłynął z tego, że często, zamiast argumentować, demonstrował swoje stanowisko prowokacyjnymi zachowaniami. Czy uważasz, że to dobra metoda prowadzenia sporu?
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

((Diogenes Laertios

Żywoty i poglądy słynnych filozofów

Gdy Platon podał definicję Człowiek jest to istota żywa, dwunożna, nieopierzona” i tą definicją chełpił się i zdobył poklask, Diogenes oskubał koguta i zaniósł do szkoły na wykład Platona, mówiąc: „Oto jest człowiek Platona”. Odtąd do tej definicji dodawano słowa: „o szerokich pazurach”.

Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, t. VI, tłum. I. Krońska, B. Kupis, K. Leśniak, W. Olszewski, Warszawa 1982, s. 2.

Domyślasz się, jaki był cel performansu Diogenesa? Chciał on wykazać błędność definicji Platona. Filozofowie od początku istnienia filozofii porządkowali swoje dociekania podając definicję kluczowych terminów. Jednym z takich terminów był „człowiek”. Diogenes z Synopy, doszedłszy zapewne do wniosku, że definicja Platona jest rażąco nietrafna,

wykazał mu to poprzez demonstrację. Celem tej demonstracji było zwrócenie uwagi, że definicja ta jest za szeroka.

Co z tym niesfornym Diogenesem?

Jeśli znasz dobrze historię starożytnego cynizmu, na pewno powziąłeś podejrzenie, że celem Diogenesa mogło być coś więcej niż wykazanie błędności definicji człowieka, jaką zaproponował Platon. **Cynicy** byli pierwszymi w historii krytykami nie tylko norm społecznych, ale także racjonalistycznej filozofii. Formułowali postulat pierwszeństwa konkretnego życia wobec abstrakcyjnego filozofowania i taki prawdopodobnie był ukryty sens przytoczonego tu performansu Diogenesa. Dyskutowanie, roztrząsanie dylematów filozoficznych, potrzeba precyzyjnego definiowania wszystkiego oddala nas od prawdziwego życia, którego nie można definiować, trzeba po prostu żyć.

Diogenes stawiał więc pytanie o to, co nam właściwie dają precyzyjne definicje w każdej dziedzinie. Czy nie tracimy przez to czasu na inne, bardziej istotne sprawy? Jak jednak odpowiedzieć na to pytanie bez definicji wyrażenia „tracić czas”?

Słownik

cynicy

starożytna grecka szkoła filozoficzna założona przez Antystenesa na przełomie V i IV wieku p.n.e. Rozwijała się następnie przez kilkaset lat, choć okres jej świetności i rozpoznawalności to przede wszystkim IV wiek p.n.e. Filozofowie cynicy głosili ideał radykalnego indywidualizmu i samowystarczalności, odrzucali wszelkie normy społeczne, co demonstrowali publicznie prowokacyjnymi zachowaniami

definicja klasyczna

(łac. *definitio* – odgraniczenie, określenie) najprostsza postać definicji realnej, podająca charakterystykę definiowanego gatunku przez określenie nadrzędnego wobec niego rodzaju i tzw. różnicy gatunkowej (*differentia specifica*)

definiendum

(łac. to, co definiowane) człon definiowany w definicji

definiens

(łac. to, co definiuje) człon definiujący w definicji

differentia specifica

(łac. różnica gatunkowa) część członu definiującego w definicji klasycznej, wskazującą na cechę wyróżniającą *definiendum* z podanego rodzaju lub gatunku rzeczy

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią animacji, a następnie wykaż, że definicja kota: „kot to zwierzę czworonożne, futrzaste, wydające dźwięk określany miauczeniem” jest nietrafna. Dlaczego tak jest?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DEQCSQPor>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Istota definicji*.

Polecenie 2

Stwórz definicję dowolnego przedmiotu, która będzie zgodna z regułą definicji klasycznej.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz odpowiedź. Obwieszczając „oto jest człowiek Platona” Diogenes z Synopy miał na celu...

- ☐ wykazać błędność platońskiej definicji człowieka.
- ☐ podanie poprawnej definicji człowieka.
- ☐ pokazać, że potrafi podać lepszą niż Platon definicję człowieka.
- ☐ zakwestionowanie prawdziwości teorii idei.

Ćwiczenie 2

Podaj poprawne zakończenie zdania.

Definiens jest to .

wyrażenie bliskoznaczne ze zwrotem definiowanym

wyrażenie łączące zwrot definiowany ze zwrotem definiującym

człon definicji stanowiący wyjaśnienie wyrażenie definiowanego

zwrot definiowany

Ćwiczenie 3

Zaznacz odpowiedź. Reguła pozwalająca sformułować definicję klasyczną polega na tym, że...

- ☐ należy przyporządkować wyrażenie definiowane do właściwej klasy bytów.
- ☐ należy podać przykłady zastosowania wyrażenia definiowanego.
- ☐ należy wyjaśnić wyrażenie definiowane przez wskazanie terminu B mającego cechę C.
- ☐ należy podać możliwie wyczerpującą listę wyrażen bliskoznacznych z wyrażeniem definiowanym.

Ćwiczenie 4

Zaznacz definicję w znaczeniu klasycznym.

- ☐ „Człowiek jest to gra sił, immanentna aktywność, gra sił.” (Emmanuel Mounier)
- ☐ „Człowiek jest przejściem, mostem między małpą a nadczłowiekiem.” (Friedrich Nietzsche)
- ☐ „Człowiek jest tym, czym nie jest.” (Sartre)
- ☐ „Człowiek to zwierzę dwunożne, nieopierzone.” (Platon)

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, dlaczego definicje wskazane w poprzednim zadaniu jako odpowiedzi niepoprawne nie spełniają wymogu definicji w znaczeniu klasycznym.

Ćwiczenie 6

Uzupełnij wypowiedź tak, aby powstała definicja w znaczeniu klasycznym.

Długopis jest to takie , które .

Ćwiczenie 7

Zajrzyj do dowolnej encyklopedii i znajdź w niej trzy przykłady definicji w znaczeniu klasycznym.

Ćwiczenie 8

Diogenes z Synopy był krytyczny wobec potrzeby definiowania terminów. Do jakiego stopnia jesteś się z nim w stanie zgodzić? Podaj sytuacje, w których definicja klasyczna nie spełnia swojego zadania.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Kurs logiki: lekcja 19. Istota definicji: definicja klasyczna

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kultura logiczna.

4. Definicje jako środek uściślenia myśli i mowy: typy definicji, kryteria poprawności definicji, problem perswazyjności definicji. Uczeń:

- 1) wymienia wybrane odmiany definicji (definicja klasyczna, definicje nieklasyczne: definicja ostensywna, definicja enumeratywna, definicja kontekstowa) i podaje ich przykłady;
- 2) tworzy dla ustalonego wyrażenia definicję klasyczną i wyodrębnia w niej definiendum, łącznik i definiens;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz definicję w jej klasycznej postaci.
- Poćwiczysz rozpoznawanie i układanie takich definicji.
- Włączysz się w filozoficzną debatę na temat ograniczeń stosowania definicji w sporze i dociekaniu filozoficznym.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rozumie, czym jest klasyczna definicja;
- rozpoznaje definicję w rozumieniu klasycznym;
- podaje dla tłumaczonego terminu definicję w znaczeniu klasycznym.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- animacja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji**Przed lekcją:**

1. Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie definicji słowa „lekcja”.

Faza wprowadzająca:

1. Podanie tematu i celu lekcji.
2. Nauczyciel prosi wybranych uczniów o prezentację pracy domowej. Następnie komentuje podane przykłady, wskazując, które spełniają wymóg definicji w znaczeniu klasycznym, a które nie spełniają tego wymogu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel podaje uczniom kilka różnych przykładów definicji (można je wziąć z e-materiału lub z encyklopedii – tylko jedna lub dwie z nich to definicje w znaczeniu klasycznym), prosząc ich o wskazanie różnic konstrukcyjnych między nimi.
2. Uczniowie zapoznają się z treścią e-materiału. Nauczyciel komentuje najważniejsze punkty upewniając się, czy uczniowie dobrze je rozumieją.

3. Nauczyciel dzieli uczniów na pary, prosząc o podanie definicji w znaczeniu klasycznym. Wybrane pary prezentują wyniki swojej pracy. Nauczyciel komentuje je prosząc przy tym resztę klasy o ocenę, czy podane definicje mają charakter klasyczny oraz która z nich jest najlepsza i dlaczego.
4. Uczniowie indywidualnie rozwiązują ćwiczenia nr 1-4.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie w parach wykonują ćwiczenia 5-6. Następnie porównują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają wspólną wersję odpowiedzi.
2. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”, omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Uczeń ma za zadanie podać możliwie najlepszą klasyczną definicję jednej ze swoich ulubionych czynności.

Materiały pomocnicze:

- Winkler M., Commichau A., *Sztuka prowadzenia wykładów i lekcji*, Kraków 2008.
- Bronk A., Majdański S., *Filozofowanie w kontekście języka. Refleksje w związku z dociekaniem Anny Wierzbickiej*, w: „Roczniki Filozoficzne” 52(2004), z. 2, s. 57-73.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Animacja” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.